

Diagnosticeret mobbeoffer

Af Birte Basse, lærer og pd, Gylling Efterskole



Illustration Trine Engelbrecht Jensen

Artiklen tager afsæt i en undren over, hvorfor elever i læsevanskeligheder ofte udviser modstand overfor de it-hjælpemidler, vi ved kan støtte dem i deres læse- og skrivevanskeligheder.

Igennem en årrække har vi, i undervisningen af elever i skriftsprogsvanskeligheder, arbejdet målrettet på at integrere computeren – og dermed IT, for at kompensere for deres læse- og skrivevanskeligheder.

Jeg møder dog regelmæssigt elever i min undervisning på Gylling Efterskole, som er en efterskole for elever med læse- og stavevanskeligheder, der nægter at benytte sig af disse hjælpemidler, trods åbenlyst behov. Aase Holmgaard påpeger, at vi ikke nødvendigvis inkluderer eleverne med IT, men snarere ekskluderer dem (Holmgaard, 2010).

Sidder elevgruppen i virkeligheden og føler sig stigmatiserede, mens vi kun vil deres bedste?

Har McDermott ret, når han siger at indlæringsvanskeligheder produceres i skolens daglige kultur – at det ikke er noget barnet *har*, men noget det *får*?

Settings

Vi lever, ifølge McDermott (McDermott 1996), vores liv i en lang række settings – skoledagen er en af dem, og herunder findes yderligere forskellige settings. Læreren, der står med en klasse og har til opgave at differentiere undervisningen og børnenes organisering af leg i frikvartererne f.eks.

Indlæringsvanskeligheder findes, ifølge McDermotts studier, ikke. De skabes i disse settings. Der findes en social praksis, der "... fremviser, bemærker, dokumenterer, forhandler om og forklarer indlæringsvanskeligheder." (ibid.)



McDermott anskuer bl.a. fænomenet "indlæringsvanskeligheder" som et *kontinuum af degradering og stempling af børn*.

Vi lever i et skriftbåret samfund, så vi udvælger omhyggeligt, hvad vi ønsker at teste og benytter os af de internationale testresultater - her PISA - til at måle os globalt. I den danske folkeskole er det derfor værdifuldt at klare sig godt i læsning og stavning. Den elev, der ikke er i stand til at levere en tilfredsstillende præstation i denne setting, udsættes for en de-gradering.

Selv billede og selvopfattelse

Er man ramt af skriftsprogsvanskeligheder, øges presset i hverdagen således betydeligt, og det har store konsekvenser for elevens selv billede og selvopfattelse. Det, at have dysleksi i et skriftbåret samfund, giver i bredt omfang skrammer på sjælen, viser flere undersøgelser (Lauridsen, 2012).

Især den sociale sammenhæng har stor betydning for selvopfattelsen.

Når vi modtager eleverne på efterskolen, har de typisk siddet i en normalklasse i 8-9 år, hvor deres referencemodeller – klassekammeraterne – har gennemgået en alderssvarende udvikling indenfor skriftsproget. Det påvirker i høj grad deres selv billede hele tiden at føle sig overgået af de andre. Deres motivation er lav, da de ikke har forventning om at kunne forbedre deres læse- og skrivefærdigheder. De har en negativ selvopfattelse og bruger sjældent lang tid på deres skriftsprogsopgaver, da de ikke forventer, at arbejdet vil give dem succes. De præsterer dermed ikke optimalt. Forskning viser, at disse elever ofte målrettet forsøger at undgå opgaver, der udstiller deres svage sider, for at undgå yderligere nederlag. Faktisk er de tit eksperter i at undvige, når der stilles skriftsproglige krav.

Diagnosticeret mobbeoffer!

Der er altså flere parametre i spil: Den degraderende setting, frygten for at tabe i konkurrencen om at blive den bedste, lavt selvværd med deraf følgende lav præstation, forvent-

ningspresset, og – tilsyneladende ikke mindst - IT-rygsækken.

Som nævnt i indledningen har vi udstyret vores elevgruppe med IT-rygsæk for at kompensere for deres skriftsprogsvanskeligheder. Men ved at få udleveret denne Pc påpeger Åse Holmgaard, at eleverne snarere føler sig ekskluderede end inkluderede (Holmgaard, 2010). En af mine elever udtrykker det på baggrund af egne erfaringer således: "Når man bliver diagnosticeret ordblind, bliver man diagnosticeret mobbeoffer!" (Chris, 2014).

"Forskning viser, at disse elever, ofte målrettet, forsøger at undgå opgaver, der udstiller deres svage sider, for at undgå yderligere nederlag. Faktisk er de tit eksperter i at undvige, når der stilles skriftsproglige krav.

Cases

Chris går i 10. klasse på Gylling Efterskole. Chris læser langsomt og har svært ved at fastholde forståelsen. Han nægter at læse med CD-Ord, som -ifølge ham - har en "spasser-stemme", som han ikke kan holde ud at høre på. Chris er meget stædig og tager ikke gerne mod råd og vejledning. Han benytter sig ofte af overspringshandlinger, hvis han føler jeg stiller krav til ham. Chris fik IT-rygsæk i 6. klasse, men det var ikke med hans gode vilje: "Jamen, der gik rimeligt lang tid inden jeg fik en, fordi jeg blev ved med at nægte at jeg ville ha' en selvom jeg havde fået konstateret at jeg var ordblind i 4. eller 5. klasse. Det var nok fordi man ikke gad føle sig udenfor fordi man var ordblind. Det er jo ikke normalt at være det. Det var ligesom et handicap man skulle sidde med i timerne"

Det var heller ikke uden problemer, da han endeligt tog imod den. Frygten for at skille sig ud viste sig at være begrundet:

"Det blev meget anderledes at være i klassen, fordi de andre sad og kiggede på en. De skulle



jo selv læse og så fik jeg det læst op med CD-Ord. De kunne også godt høre der blev læst op. Det var meget ubehageligt”

Var der nogen af dine kammrater, der sagde noget til det?

”Jeg havde en rigtig god ven fra min parallelklasse ... fra den ene dag til den anden så droppede han mig og så begyndte han at mobbe mig med min ordblindhed, da han fandt ud af hvor svag jeg var på det punkt. Det blev jo pludseligt synligt. Og det er noget, der har såret mig meget.”

Det var heller ikke problemfrit, hvis Chris fik brug for hjælp. Lærerne havde ikke indblik i, hvordan programmerne fungerede:

”De vidste ikke hvad de skulle gøre. Hvis man ikke kunne finde ud af det, kunne man godt blive sendt udenfor på gangen for ikke at forstyrre, altså hvis det var man ikke kunne finde ud af det selv.”(ibid.)

Chris havde fået IT-rygsæk, og så var det op til ham at få tingene til at fungere. Det var f.eks. hans ansvar i 6. klasse at scanne al tekst ind med en scannerpen.

”Så nåede jeg aldrig at lave noget eller lære noget, fordi jeg først skulle sidde og scanne det ind hver gang. Og så var de andre næsten færdige.” (Chris, 2014).

Karina er meget afhængig af teknologien. Hun er meget ambitiøs og arbejder hårdt på at kompensere for sine vanskeligheder. Hun går i 10 klasse på Gylling Efterskole. Karina er blevet vant til at læse med CD- Ord på Pc, men den tager lang tid at starte, den er tung at sidde med og holder ikke strøm så længe. Hun har derfor lige købt en iPad-mini og er blevet meget glad for den.

”Alle sidder jo med en iPad, så man skiller sig ikke ud. Hvis man sidder med høretelefoner, kan andre ikke vide om man hører musik eller læser. Det er ret fedt. Jeg synes, at den opmærksomhed jeg får, ved at tage min iPad frem er positiv. Den er med overalt! Det ville jeg ALDRIG ha’ gjort med min Pc”

Teknologien har dog også voldt besvær for Karina.

”Jeg fik min Pc i 5 klasse og det var ret besværligt. Jeg skulle selv hente den ovre på biblioteket når jeg skulle bruge den. Den var låst inde på et depot, så jeg skulle hente den før timerne og aflevere den igen bagefter. Det gik der RIGTIG mange frikvarterer med.”

Karina har også følt sig anderledes end de andre på grund af computeren:

”Der var altid nogen, der kommenterede det, når jeg kom ind i klassen med den, og jeg var altid lidt bange for, hvad de ville sige. Nogen syntes det var underligt, og nogen sagde det var snyd, at jeg ikke selv skulle læse.”

Viggo går i 7.klasse på en folkeskole i Århus Kommune. Han har en storebror, der er ordblind, og derfor har der været tidligt fokus på Viggo. Så tidligt, at Viggo endnu ikke havde en oplevelse af at have faglige problemer. Viggo har massive staveproblemer, og hjemme har han en Pc med CD-Ord til rådighed.

Viggo fortæller om det at få computer i 3. klasse:

”Altså, det er bare det der med at skille sig ud på den der måde med at ha’ en computer, når de andre ikke har en. Jeg ville meget hellere sidde med en bog. Jeg synes jo det er snyd, jeg vil jo få mere ud af at øve mig”

Og Viggo fik tilbud om at øve sig. Et 10 ugers intensiv kursus på kommunens kompetencecenter.

Det skulle være en rigtig god investering i hans udbytte fremover, men:

”Ja, men 10 uger er længe og jeg skulle tidligt op, med en taxa og køre i kø i lang tid indtil jeg kom ind på en skole, hvor jeg ikke kendte nogen overhovedet. Og det var ikke på den RIGTIGE skole! Det var i et lille hus ved siden af, hvor vi kun var 6 elever med computere. Jeg følte mig slet ikke godt tilpas.”

-”Men du kom hjem til SFO-tid?”

”Jo, men så var det ikke altid de andre kom i SFO. Så måtte jeg spørge pigerne, hvor de



andre var. Og så var de taget hjem til en. Så tog jeg også hjem. Engang jeg kom tilbage kunne de andre dividere og det havde jeg ikke lært. Det var ikke sjovt. Jeg græd meget derhjemme"

Efter 5 uger gav Viggo op. Han ville tilbage til sin egen skole.

Viggo oplevede også at være alene om at løse problemerne. Læreren var også her ude af stand til at hjælpe ham.

"Min lærer var virkelig dårlig til sådan noget. Så måtte jeg selv prøve om jeg kunne få den til noget. Hun kendte ikke programmerne. Jeg skulle bare selv det hele. Så sad jeg og rodede med det."

-"Det lyder som om det tog lang tid for dig?"

"Ja, det tog tit halvdelen af timen og så var de andre næsten færdige, når jeg skulle til at i gang."

"Der bruges altså mange sociale ressourcer på ikke at se inkompetent ud.

Og på den måde voksede hjælpløsheden og frustrationen for Viggo. Det endte med at han afleverede computeren i 5. klasse:

"Jamen jeg brokkede mig jo hele tiden. Jeg kom også nogle gange op at skændes med læreren om det. Det kunne jeg ikke li'. Men så var jeg til møde på kontoret med alle de voksne og min mor. De sad stillede mig spørgsmåle."

-"Følte du dig presset?"

"Ja, eller nej ... jeg blev bare ved med at sige det samme. De ville ha', jeg beholdt den. Men det ville jeg ikke. Til sidst fik jeg lov at komme af med den."

-"Hvad tænkte du så?"

"YES!"

Stigmatiseringsproblematikken

Det lader til, at eleverne lider voldsomt under stigmatiseringen, som bliver meget visuel i kraft af Pc'en. De oplever tydeligt at blive udstillet som den, der har det svært og skal have ekstra hjælp, for at kunne honorere de faglige

forventninger. Samtidig har flere oplevet at den er besværlig, den udelukker dem fra at deltage i det sociale liv i frikvartererne, den er langsom og ofte er der tekniske problemer, som læreren ikke umiddelbart kan hjælpe dem med.

Læreren har ligeledes negative oplevelser. Der er ikke mulighed for at støtte i situationen, fordi der er en hel klasse, som så skal sidde og vente, læreren har ikke altid den fornødne tekniske indsigt i programmerne, og det er besværligt at skulle indscanne alt tekst på forhånd. I stedet for at være et hjælpværktøj, er den ofte mest til besvær.

I Odder Kommune valgte man i 2012 at investere 8 mio. kr. i IT på skoleområdet. Disse millioner udmøntedes i en iPad til hver enkelt skoleelev og lærer, kendt som "Projekt 1:1", og Odder kommune satte dermed sig selv på verdenskortet som pionerer indenfor brug af iPad til undervisning. iPad har selvfølgelig visse begrænsninger i forhold til udførelse af skrifttunge dokumenter, skærmstørrelse og det at kunne afvikle flere programmer simultant, hvorfor den ikke helt kan erstatte Pc'en og særligt ikke i overbygningen (Lorentzen, 2012).

Imidlertid er det tydeligt, at iPad appellerer kraftigt til elevgruppen generelt, og da læsesvage elever ofte har problemer med deres arbejdshukommelse (Dahlin, 2012), der simpelthen bliver overbelastet, kan den have en positiv effekt på deres kognition.

Samtidig er det mindre stigmatiserende at benytte sine hjælpeprogrammer, når alle sidder med samme device (Basse, 2014).

Til dette siger Maike Diederichsen, lærer på Parkvejens Skole i Odder, dog, at hendes erfaring er at:

"Det handler om selvforståelsen. De er i pubertetsfasen, identitetsdannelsen. Det er svært for dem at erkende, at de skiller sig ud fra normen. De har en meget snæver normopfattelse. Jeg har oplevet en elev, som har behovet, men som er meget bevidst om, at "nu bruger jeg mine hjælpemidler og min skærm ser anderledes ud" og så lader han desværre



være. Eleverne er meget bange for at blive spottet som den, der ikke kan det samme som de andre. Det føles nedværdigende og det er jo helt klart forståeligt.”

Maike giver udtryk for, at eleverne har stort behov for at være en del af flokken. Det er man IKKE, når man sidder med en Pc som den eneste i klassen. Ej heller når man skal bruge specielle programmer, og oplever at ens skærm ser anderledes ud end de andre elevers. Der bruges altså mange sociale ressourcer på ikke at se inkompetent ud.

Konklusion

Trods teorier og gode intentioner om at ville hjælpe elever i læse-skrivevanskeligheder via IT, kan dette møde massiv modstand i virkeligheden. Elevgruppen er udfordret på flere planer, men det sværeste er tilsyneladende ikke at være ordblind, men at være anderledes. Det er en meget kompleks dynamik, der spiller ind i de processer, hvor elever bliver mobbeofre og indfanges af stigmatisering og udskillelse, der afføder afmægtighed, hjælpeløshed og opgivelse.

Ida Schwartz stiller spørgsmålet: I forhold til hvem og hvad man hhv. inkluderer og ekskluderer eleverne. Er det i forhold til skolen, det faglige eller fællesskaberne (Schwartz, 2012)? Svaret må være, at i vores forsøg på at inkludere eleven i det faglige, ekskluderer vi dem fra fællesskabet, som i øvrigt opleves som det vigtigste for dem.

Perspektiver

15 % af en dansk årgang mangler iflg. Pisa 2009 funktionel læsekompetence. De har svært ved at forstå, anvende, reflektere over og involvere sig i skriftsproget. De er ude af stand til at honorere de krav, der stilles til læsning og skrivning i såvel hverdags- som arbejdsliv. Mange af disse unge mennesker har således ikke et funktionelt skriftsprog og er samtidig ude af stand til at deltage i det liv, der f.eks. foregår på Facebook, hvilket er med til at isolere dem socialt.

Når vi ser på typen af vanskeligheder, der er i spil for denne gruppe, kan den mobile teknologi – herunder både iPad og smartphones - byde ind med mange redskaber, der vil kunne lette ikke blot indlæringen, men hele hverdagslivet.

Målsætningen om, at 95 % skal gennemføre en ungdomsuddannelse, og at eleven skal opnå at blive så dygtig som muligt, gør det nødvendigt at se på de settings eleverne indgår i, for at bearbejde deres modvilje mod IT-hjælpe midlerne. De skal være kompetente brugere af deres ”værktøj”, inden de forlader grundskolen.

IT-støtte, i sin nuværende form, bør derfor være under kraftig forandring (Bladt, 2012). På den baggrund kan man forestille sig, at elever i skriftsprogsvanskeligheder vil profitere af at bevæge sig fra ”IT-rygsæk” mod ”IT-lomme”!

Litteraturliste

Basse, B. (2014). *Er eBooks for elever i læsevanskeligheder*. Læsepædagogen.

Dahlin, K. (2012). Arbejdshukommelse. I S. S. m.fl., *Dysleksi og andre vanskeligheder med skriftsproget*. Dansk Psykologisk Forlag.

Holmgaard, A. (2007). *Viljen til læsning*.

Holmgaard, A. (2010). *Er det på tide at skifte adgangskode?*. Viden om Læsning.



Lauridsen, L. L. (9 2012). *Læse- skrivevanskeligheder, veludviklet litteracy og kreativitet ved studerende med dysleksi*. Viden om læsning.

McDermott, R. (1996). *Hvordan indlæringsvanskeligheder skabes for børn*. I C. H. Witt, Skolelivets Socialpsykologi. Forlaget Unge Pædagoger

Schwartz, I. (2012). *Børneliv på døgninstitution*. Ph.d afhandling.

Swalander, L. (2012). *Selv billede, motivation og dysleksi*. Dansk Psykologisk Forlag.